

Nedělní úvaha (kázání) na text Markova evangelia v Nymburce, 9 neděle po Trojici, 17. srpna 2025

Uzdravení posedlého v Kafarnaum

Když přišli do Kafarnaum, hned v sobotu šel do synagógy a učil. I žasli nad jeho učením, neboť je učil jako ten, kdo má moc, a ne jako zákoníci. V jejich synagóze byl právě člověk, posedlý nečistým duchem. Ten vykřikl: „Co je ti do nás, Ježíši Nazaretský? Přišel jsi nás zahubit? Víím, kdo jsi. Jsi Svatý Boží.“ Ale Ježíš mu pohrozil: „Umlkni a vyjdi z něho!“ Nečistý duch jím zalomcoval a s velkým křikem z něho vyšel. Všichni užasli a jeden druhého se ptali: „Co to je? Nové učení plné moci – i nečistým duchům přikáže, a poslechnou ho.“ A pověst o něm se rychle roznesla všude po celé galilejské krajině.

(Bible, Markovo evangelium, 1. kapitola)

Ježíš v rozhovoru..., James Tissot (1886-1894), Brooklyn Museum (Zdroj Wiki)

Vhodné je doplnit i četbou o praktikách d'ábelské demagogie, jak ji předvádí had v ráji (Gn 3,1-7) nebo Izraelci na poušti (Ex 16,1-4; 17,1.3-4). Z epištol je zajímavé slovo o řvoucím a obcházejícím d'áblu z listu Petrova (1P 5,5-11).

Vhodná píseň je 573, 700 či 674 z nových evangelických zpěvníků.

Dnes se podíváme na vůbec první Ježíšovo uzdravení v Markově evangeliu. Tedy, ono to uzdravení nepřipomíná ani náznakem. Spíše je to konflikt, hádka, skoro až fyzický atak. Křičí se tu, „jeden lomcuje druhým“... zkrátka, pro Marka tolik typický exorcismus se vši svou vizuální přitažlivostí. Lahůdka pro bulvár, řeklo by se. Lidstvo je totiž odpradáвна fascinována především formou, tím, co je na první pohled vidět či slyšet. K tomu, abychom neklouzali po povrchu, nám bohužel pramálo pomáhá sám evangelista Marek, jehož způsob vyjadřování často přímo svádí ke skandalizaci, jinak položeným důrazům a míjení se meritem věci. Povrchní uchopení biblického příběhu jako popisné instrukce a prosté napodobování technik exorcismu se tak v dějinách mnohokrát opakují. Formální inspirace podobných evangelijních pasáží se odrazily nejen v hororech a lidových pověrách, ale bohužel i v praxi církve.

Ježíš nás nechce ani oslnit ani postrašit. Ani tu nezakládá nový obor medicíny nebo praktické teologie. V Markově podání jen demonstuje hluboký vhled do situace člověka před Bohem. Ty přehnaně teatrální projevy Ježíšových pacientů ukazují na hloubku lidského odcizení i míru lidské nesvobody. Pokračuje tu něco, co začalo už předchozí pasáží o Ježíšově boji s ďáblem na poušti. Oproti jiným evangeliím byla ta pasáž v Markově podání až neuvěřitelně krátká. V dnešním pokračování se ale ukazuje, že krátká nebyla, neboť vlastně nebyla ukončena. Boj s ďáblem se vine jako jeden z motivů Ježíšova působení celým Markovým vyprávěním a Markem oblíbené vyhánění zlých duchů je Ježíšův boj s ďáblem na pokračování. V Markově podání je Ježíš neustále konfrontován s lidskou manipulovatelností, s tím, jak je se opakovaně dostává do zajetí té které ďábelské ideologie.

Pro pochopení Markova záměru je třeba si neustále připomínat mechanismy ďábelské práce, způsoby převracení faktů, mlžení a předkládání polopravd. Marek jakoby předpokládal inteligentní čtenáře znalé této tematiky. Klíčovým příběhem pro pochopení Markova záměru je scéna z mytologického příběhu o prvním pokušení v ráji. Adam a Eva tam např. přistoupili na hadí tvrzení, že Bůh člověka nemiluje, chce člověku ublížit či se ho dokonce bojí. Podlehli pak i pocitu, že mohou stanout na Božím místě. Hadem předkládané informace jsou směsicí polopravd a předstíraného zájmu o lidské dobro. „*Jakže, Bůh vám zakázal jíst ze všech stromů v zahradě?*“ ptá se např. účastně had, byť nic podobného samozřejmě Bůh člověku nezakázal. A pokračuje: „Bůh však ví, že v den, kdy okusíte zakázané ovoce, budete jako Bůh!“ Způsoby lidské demagogie, způsoby

používané zlými duchy k ovládnutí člověka, se v bibli objevují na mnoha místech. V klíčových textech Tóry se tak např. z Egypta prchající hebrejští otroci nechávají zotročit strachem, a místo radosti ze svobody propadají obavám z budoucnosti. Výsledkem je, že Bůh zachránce stává se jim údajným nepřítelem, který je chce na poušti umorit hladem.¹

Paradoxem prvního Ježíšova uzdravení je, že s uzdravováním v něm nikdo v začátku nepočítal. Příběh nezačíná jako scénka z lazaretu či nemocnice, nejsou tu nemocní, kteří by prosili za uzdravení, ani lékaři, kteří by dumali nad chorobou. Ten příběh začíná obyčejným kázáním v kostele, resp. v synagoze. Není tu ani slovo, že by Ježíš zahlédl člověka posedlého, nemocného, že by se mu chtěl věnovat, léčit jej. Ten kdo nezvládne situaci, přihlásí se o slovo, a tak se i prozradí, je ďábelský duch ukrytý hluboko v lidském nitru jednoho z účastníků bohoslužby. Všimněme si, nečistý duch ovládající člověka je tu přítomen v bohoslužebném prostoru, ba podmanil si věřícího člověka, který chodí na bohoslužby. Ježíšova řeč ho ale nějak rozhodila a vyprovokovala; dostal strach, reagoval exaltovaně, ba hystericky, a totálně se demaskoval. „*Co je ti do nás, Ježíši Nazaretský?*“ zní tu náhle z pléna do slov Ježíšova kázání. „Na co si to tu hraješ, ty pánbíčkáři jeden?!“ křičí tu ovládaný člověk. Spíš než člověka nemocného popisuje Markův text člověka rozčileného, konfliktního, který se cítí být nějak odhalen, ohrožen či dotčen. Jeho veřejně známé postoje či argumenty se zřejmě v kontextu Ježíšovy řeči jeví jako šílené, lživé či demagogické.

To, co ten dotyčný křičí na Ježíše, bychom v jiném kontextu mohli klidně považovat za vyznání. Opak je ale pravdou a ono vyřčené: „*Vím, kdo jsi. Jsi Svatý Boží,*“ je mnohem víc obviněním, nadávkou či dokonce výhrůzkou než vyznáním. Dotyčný mluví navíc v plurálu, jakoby mluvil za nějakou skupinu či většinu. Buď se tím dramaticky naznačuje množství demagogií, které dotyčného ovládají, nebo se ten dotyčný docela obyčejně zaštiťuje autoritou davu. Jakoby říkal: „Já tu nemluvíím za sebe, já tu mluvím za všechny!“ Sami si doplňte, za

¹ Marek ve svém vyprávění zdůrazňuje také hloubku Boží solidarity s člověkem. A zdůrazňuje ji tak moc, až není úplně jasné, nakolik sám Ježíš lidsky pochybuje. Ježíšův výkřik na kříži, jeho poslední Markem zachycená slova, zdají se být výkřikem lidské beznaděje, výrazem hluboké pochybnosti nad Boží láskou. Na konci příběhu bude Ježíš volat: „Bože můj, proč jsi mne opustil?“ Spíš než vyjádřením prohry jsou ta Kristova slova pro Marka vrcholným důkazem Boží solidarity s člověkem. Dnešním textem jsme ale na začátku Ježíšova příběhu, v jehož rámci bude Ježíš během svého pozemského působení naopak lásku Boží veřejně zvěštovat, pochybnost zahánět a rozbitý vztah k Bohu napravovat.

koho „všechny“ manipulovaní a manipulující údajně mluvívají. A pokud Vás napadají jen ideologie hájící rasu či proletariát a prosazující se silou a násilím, všimněte si, že dotyčný se cítí být mluvčím ohrožených a slabších a namísto prosazování se silou, dovolává se solidarity veřejnosti. „*Přišel jsi nás zahubit?*“ ptá se provokativně kázajícího Ježíše, Staví se tak do role slabých a ohrožených a z Ježíše v mžiku dělá toho, kdo chce ty ohrožené a slabé zahubit.

Ta scéna je velmi dramatická. Vypadá to na ostrou hádku, dost možná rvačku, obzvláště když dotyčnému Ježíš přikáže, aby držel ústa. Ale přichází další dramatický zvrat. Místo aby Ježíš dotyčnému např. jednu vrazil, začne jej léčit! Demonstruje se tu, že Ježíš má hluboké porozumění pro lidský sklon nechat se obelhat či zmanipulovat. A Ježíšovo léčení podobného zmanipulování se u Marka popisuje jako exorcismus, jako boj s něčím či někým, kdo člověka zmátl, obelhal a rozbil jeho vztahy, ať už vztah s Bohem či vztahy s bližními. Dnešní příběh začíná jako ostrá hádku a vypadá to na pořádnou rvačku. Stačí ale věci veřejně pojmenovat, odhalit posedlost ničící vztahy kolem posedlého, a z touhy po trestu se stane příběh soucitu s člověkem, který je v tomto ohledu velmi zranitelný a ovladatelný.

S podobně „nemocnými“ se v Markově evangeliu Ježíš setkává až nebývale často. Objektem Božího zájmu jsou tak i lidé, kteří na první pohled vzbuzují spíše odpor než soucit. Jenže člověk zanechaný sám sobě napospas, člověk bez Boha, bez víry, bez pomoci bližních, bez naděje... takovému člověku vstupuje do jeho prázdnoty ledasco, máloco však dobrého. A Bůh má i s touto lidskou situací soucit.

Všimněte si, že Ježíšovým lékem v evangeliu je často „odpuštění“. „Odpouštěj se ti hříchy“, říkává zdánlivě nelogicky tělesně i duševně nemocným (např. Mk 2,5). Odpuštěním ale neléčíte nemoc, odpuštěním léčíte vztah. Odpuštěním usmířujete, obnovujete vazbu, podáváte ruku. Jenže lidské vztahy jsou často tak rozbité, že usmíření se zdá nemožné. Podle evangelia může být v člověku taková míra odcizení, jako by ani nebyla z něj samého. Jako by byla přijata, či dokonce demagogicky vnucena, odněkud z vnějšku. Asi jako když vás vychovávají v nenávisti vůči někomu či něčemu. Nenávist vůči jiné rase, ale i nenávist vůči vlastním předkům a minulosti, nenávist vůči vlastní kultuře, atd. Jste pak vlastně v zajetí; ta nenávist, to odmítání, to obviňování druhých do vás vstoupily jako „nečistí duchové“. Posedly vás. A takhle nějak je vztah poničen nejen mezi

generacemi, muži a ženami, černými a bílými, Palestinci a Izraelci, ale i mezi člověkem a Bohem (zde ovšem jednostranně). I s tím ale přišel Ježíš něco udělat.

Charakteristika prvního nemocného v evangeliu zní, že z něj mluví někdo jiný. To se ostatně člověku stává velmi často. I ve vsí současné lidské „posedlosti“ nejde zpravidla o nic jiného. Ve všech předávaných konspiračních teoriích, revolučních hnutích², ba i mediálně šířeném strachu a panice, v tom všem skrze jedince mluví někdo jiný. Někdo, kdo si jej osedlal, podmanil. Člověk je tak odcizen sám sobě. Je manipulován. V dnešním vyprávění můžeme ale nazít i to, co takovou manipulaci ohrožuje. Je to v první řadě někdo, kdo manipulován není, kdo manipulaci odolává. V našem příběhu je to ale navíc někdo, kdo má moc manipulaci zpochybnit. Nikoli mocensky či vojensky, Ježíšova moc nějak souvisí s autoritou a vírou v Boha. Ježíš svým výkladem bible během bohoslužeb říká věci nově, jinak, reprezentuje autoritu. Neříká věci tak, jak jsou všichni zvyklí, jak velí tradice, jak přikazuje obecné očekávání i očekávání jeho náboženského společenství (a jak to dělají i ostatní kazatelé či zákoníci). A překvapivě tím vzbuzuje respekt. Pouhý výklad Písma, pouhé slovo vyjadřující živý vztah k Bohu tu stačí, aby se i manipulující zlá síla cítila ohrožena.

Už tu zaznělo, že je to posedlý sám, resp. to, co jej ovládá, co se do Ježíše pustí. „Co je ti do nás, Ježíši Nazaretský? Přišel jsi nás zahubit?“ Prvním krokem nečistých sil je proklamace údajné vzájemné tolerance („Nech nás na pokoji, my ti nic neděláme.“), ba obvinění z nečistých úmyslů před veřejností („Přišel nás zahubit!“). Onálepkování a diskreditace. A je to zároveň absurdní situace. Ježíš v dosavadním průběhu neprovedl nic aktivního vůči „nečistým duchům“. Zdá se, že stačí už jen jeho přítomnost. Stačí, že on je pod mocí Boží, tedy pod mocí „Ducha svatého“. Že tu stojí jako protiklad vůči duchům nečistým, tj. Bohu vzdáleným a s Boží vůlí neslučitelným. Pokud vezmeme vážně již dříve zmiňovaný plurál, který onen posedlý používá, uvědomíme si, v jak zoufalé situaci se dotyčný zřejmě ocítl. Neovládá jej jeden nečistý duch, ale mnoho

² Sem patří podle mého názoru nejen komunismus či fašismus, ale v principu i politické a mediální kampaně dneška. Progresivismus nebo hnutí #MeToo, Black Lives Matter a další už dávno manipulují svými vyznavači a volí demagogické prostředky, zahrnující selekci pohádek, vykázaní z veřejného prostoru i cenzuru dějepisných učebnic. V jejich rámci „byla pravda ztotožněna s ortodoxní vírou dopředu známou osvětlené skupince, jejímž posláním je informovat o ní ostatní“ (citace bývalé komentátorky New York Times Bari Weissové o rozdělení Ameriky).

duchů; mnoho ideologií a manipulací obsadilo jeho prázdné nitro. Každá si však nárokuje právo na existenci.

Unfair způsob jednání se dá u nečistých sil očekávat. I v dnešním evangeliu zvolí útok velmi osobní, a na první pohled nesnadno odhalitelný. „Vím, kdo jsi! Jsi svatý Boží“, zní z úst nemocného a vypadá to jako vyznání (!) existence Božího syna či pokoření před Boží mocí. Opak je ale pravdou a krom diskreditace v očích veřejnosti to může být i cosi na způsob výhrůžky. Parafrázuji: „Však my dobře víme, co jsi zač! Víme, ke komu patříš. A dobře tě známe, máme tě přečteného. A navíc znám tvé jméno! A můžeme si tě kdykoli najít...“

Nyní se ke slovu konečně dostává Ježíš. Pohrozí, jako hrozí třeba bouří na moři (Mk 4,39) a dalším věcem, které člověka ohrožují. A vzápětí přikáže nečistým silám mlčet. Manipulace má sílu, jen pokud je předávána, pokud je slyšet, pokud se šíří. Umlčena odchází. Je vykázána. Není to ovšem decentně a potichu. Křičí se u toho, zřejmě i spílá, možná padají osobní invektiva. Je kolem toho efektní a prázdný humbuk. Všimněte si, neargumentuje se, nevede se dispute. Není totiž věrohodných argumentů na straně manipulátorů. Nečistí manipulátoři netouží po diskusi. A překvapivě snadno odcházejí. A pak už jen s člověkem „zalomcuje“ poznání, jak hluboce byl obelhán a ovládán.

Vzbuzoval-li Ježíš na začátku v synagoze úžas i autoritu svým výkladem bible, na konci dnešního vyprávění budí spíš pohoršení. Za otázkou „co“ či „kdo to je“ můžeme cítit rozporuplné reakce. Kristovo odhalení lidské manipulovatelnosti a její umlčení vzbuzuje nepokoj. Snad proto, že každý má v sobě kousek něčeho, čím se nechá ovládat, byť by to mohlo být tváří v tvář Bohu falešné a pomíjivé. Snad proto, že lidská svoboda bývá chápána jako svoboda „vybrat si a vlastnit pravdu“ (namísto jejího svobodného a věčného hledání). Nicméně má dnešní evangelium také jednu nadějeplnou informaci. Zlo se dá od člověka oddělit, manipulaci lze odhalit a zbavit se jí. Bůh v Kristu ví o lidském potenciálu být opět čistým, tj. Bohu přístupným a otevřeným. A byť to vnímá současná společnost spíše opačně, může být vztah k Bohu (víra) dobrou hrází vůči manipulacím a posedlostem. Neboť tam, kde je duchovní prázdno, uhnízdí se ledacos, ba ruku v ruce vstupuje tam nemoc, smrt i beznaděj. V moci Boží, Duchu svatém, však Ježíš přichází léčit právě tento nedu(c)h.

Žalm: Dobrořeč, má duše, Hospodinu, On ti odpouští všechny nepravosti, ze všech nemocí tě uzdravuje, vykupuje ze zkázy tvůj život, věnčí tě svým milosrdenstvím a slitováním. Hospodin zjednává spravedlnost a právo všem utlačeným. Dal poznat své cesty Mojžíšovi, synům Izraele svoje skutky. Hospodin je slitovný a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný; (Ž 103,2-8)

Modlitba: Bože, braň mne před manipulací. Dej, ať hledám pravdu, hledám Tebe. Víím, že Tě nikdy nebudu vlastnit, víím, že plnou pravdu zde nepoznám. Přesto mi dávej sílu po této cestě hledání kráčet, buď mi v Kristu blízko. Amen.